

14.10.2022

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Asia: HE 208/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi.

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua HE 208/2022 vp eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi

Maahanmuutto ei ole ohimenevä ilmiö vaan arkipäivää nyt ja tulevaisuudessa. OAJ on huolissaan siitä, että kotoutumisen kokonaisuutta ei olla arvioitu ja kehitetty kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon riittävästi kaiken ikäiset maahanmuuttotautaiset ja heidän koulutuspolkunsu. Hallituksen esityksessä on nostettu esiin muun muassa maahanmuuttajien työllisyyttä, yrittäjyyttä, hyvinvointi ja terveyttä, mutta kokonaisuudesta uupuu merkittävästi koulutus ja kielitaidon edistäminen.

OAJ ehdottaa, että sivistysvaliokunta esittää esityksen täydentämistä tässä lausunnossa esitetyillä koulutusta ja kielitaitoa koskevilla toimilla. Koulutus on parasta kotoutumista. Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, jota ei aina voida ulkopuolelta nopeuttaa. Tämä koskee erityisesti kielen oppimista. Lausunnossa tulee kiinnittää huomiota myös **kaksisuuntaisen kotoutumisen merkitykseen. On tärkeää edistää myös kantaväestön ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta.**

Osaamisen arviointi ja kotoutumissuunnitelma tehtävä yhteistyössä oppilaitosten kanssa

Kunnan vastuuta kotoutumisen edistämisestä ehdotetaan lisättävän ja kunnille säädettävän tehtäväksi laatia osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelmat sekä työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneille että työvoiman ulkopuolella oleville maahanmuuttajille. Osaamisen palvelutarpeen arviointi on erittäin laaja kokonaisuus näin suurelle joukolle.

Esitämme, että sivistysvaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että kunnilla on uutta tehtävää varten riittävästi henkilöstöä ja heidän koulutuksestaan ja osaamisestaan huolehditaan jatkuvasti.

Osaamisenpalvelutarpeen arviointia tekeviltä henkilöiltä on vaadittava pedagogista osaamista. Ohjaus- ja neuvontatyö pitää tehdä tiiviissä yhteistyössä oppilaitosten kanssa. On korostettava sen tärkeyttä, että opinto-ohjauksesta vastaavat kelpoiset maahanmuuttajien koulutuspolkuihin perehtyneet opinto-ohjaajat.

Kokonaisuudessa ei ole huomioitu lainkaan henkilöitä, jotka odottavat lupaa saada jäädä Suomeen. Sivistysvaliokunnan on vaadittava myös oleskeluoikeutta vailla oleville maahanmuuttajille säädettäväksi oikeus päästä kotoutumiskoulutukseen ja saada välittömästi muutakin koulutusta sekä

14.10.2022

ohjauspalveluja. Tällä hetkellä vastaanottolain 29 § velvoittaa järjestämään työ- ja opintotoimintaa, mutta sen määrästä tai laadusta ei ole säädetty.

Oleskeluluvan saamisessa saattaa olla pitkäkin viive, joten kielen ja kulttuurin opiskelun tulee alkaa välittömästi Suomeen saapumisen jälkeen. Opettajat ovat koulutuksen ja ohjauspalvelujen ammattilaisia. **OAJ vaatii, että sivistysvaliokunta esittää lakimuutosta ja rahoituksen lisäämistä siten, että myös vastaanottokeskuksiin voidaan palkata opettajia ja/tai kehittää yhteistyötä paikallisen oppilaitoksen kanssa.**

Kotoutumissuunnitelman kestoa ei tule lyhentää

Kotoutumissuunnitelmien pitää olla yksilöllisiä sekä kestoltaan että aikaisemman osaamisen tunnistamisen osalta. Kotoutujien taustat, elämäntilanteet ja tarpeet ovat hyvin moninaisia.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta ei kannata kotoutumissuunnitelman voimassaolon kestoajan lyhentämistä.

Voimassaoloajan tulee olla kolme vuotta sekä mahdollisen voimassaoloajan jatkaminen tulee olla kaksi vuotta yksilöidysti. Kotoutumisen onnistumisen takaa myös ohjaus, jonka avulla kullekin löydetään paras koulutus- ja kotoutumispolku. Ammattimaisen ohjauksen rooli on tässä ensiarvoisen tärkeää. Koulutuspolun ohjauksen ammattilaisia ovat opinto-ohjaajat.

Kotoutumiskoulutukselle pysyvä rahoitus ja osaksi koulutuksen kokonaisuutta

Kotoutumiskoulutus on hallituksen esityksessä edelleen työvoimakoulutusta ja omaehtoista opiskelua. Kotoutumiskoulutuksessa on ilmennyt vuosien saatossa paljon ongelmia sekä kilpailuttamisessa että laadussa. Kilpailutuksen seurauksena koulutuksen toteuttamisen hintaa poljetaan. Kilpailutuksia voittavat koulutusta halvalla tarjoavat yksityiset toimijat, koska nykyisillä hinnoilla koulutuksen järjestämisluvan alaisten toimijoiden laadukas koulutus ei pärjää kilpailutuksissa.

OAJ vaatii, että sivistysvaliokunta esittää kotoutumiskoulutuksen siirtämistä uudistuksen yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen, osaksi koulutuksemme kokonaisuutta. Siihen on osoitettava riittävä pysyvä rahoitus, jotta sitä voidaan järjestää laadukkaasti koulutuksen järjestämisluvan alaisten toimijoiden ja koulutettujen opettajien antamana. Jos kotoutumiskoulutus siirretään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alaisuuteen, aikaa ja resursseja vievästä kilpailutuksesta voidaan luopua, turvata kehittämistyö, pysyvät palvelussuhteen siitä vastaaville opettajille ja opinto-ohjaajille ja varmistaa koulutuksen laatu. **OAJ pitää tärkeänä, että kouluttautumista tuetaan työttömyysetuudella jatkossakin.**

14.10.2022

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta vaatii myös sitovien valtakunnalliset laatukriteerien laatimista kotoutumiskoulutukseen. Ely-keskusten laatimat uudet kotoutumiskoulutuksen kilpailutusten suositukset eivät tue laadukkaan kotoutumiskoulutuksen järjestämistä eikä niitä tulisi käyttää.

Perusopetukseen valmistavaan, oman äidinkielen ja S2 -opetukseen tarvitaan myös lakimuutoksia

Esityksen mukaan vastuu ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisestä siirrettäisiin hyvinvointialueille. Tässä yhteydessä on huomioitava myös koulutuksen kokonaisuus.

On tärkeää, että yhteistyö koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden toimijoiden välillä on saumatonta. **Koulujen on saatava oppilaasta välttämätön tieto opetuksen järjestämiseksi.**

Kotoutumista uudistettaessa OAJ pitää välttämättömänä, että sivistysvaliokunta vaatii lakimuutosta perusopetuksen valmistavaan opetukseen siten, että se on jatkossa oppijan subjektiivinen oikeus. Nykyinen lainsäädäntö ei velvoita kuntia järjestämään perusopetukseen valmistavaa opetusta, ja sitä toteutetaan hyvin kirjavin käytäntein.

Maahanmuuttajien oppimistulokset ovat yleisesti ottaen heikompia. Maahanmuuttajanuorten syrjäytymisriski on huomattavasti korkeampi kuin muiden nuorten. Eräs syrjäytymiskehitykseen vaikuttava tekijä on se, millaiset kielelliset ja muut valmiudet nuori on saanut perusopetuksessa. Valmistavan opetuksen laatu on merkittävä kielen oppimisessa ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyssä.

Oman äidinkielen osaamisella on tutkimusten mukaan positiivinen vaikutus kaikkeen osaamiseen, erityisesti kielten oppimiseen.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta vaatii oman äidinkielen opetuksen lakia muutettavaksi oppijan oikeudeksi. Lisäksi on säädettävä suomi tai ruotsi toisena kielenä sekä oman äidinkielen opiskelu velvoittavaksi alkamaan jo varhaiskasvatuksessa.

Sivistysvaliokunnan tulee vaatia lausunnossaan myös suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja -tukeen toisella asteella vahvempaa rahoitusta opetuksen ja tuen takaamiseksi.

Vapaalla sivistystyöllä on merkittävä vaikutus kotoutumisen edistämisessä

Esityksen keskeisiä ehdotuksia alkuvaiheen tehostamiseksi on valmisteltava kotoutumisohjelma, jolla selkiytetään kotoutumisen alkuvaihetta, kotoutumisen tarve- ja työelämälähtöisyyttä. Lukutaitokoulutus on keskeinen osa tätä kokonaisuutta.

14.10.2022

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta vaatii lukutaitokoulutuksen saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden kehittämistä osana kotoutumisohjelman valmistelua. Lukutaitokoulutuksen rahoitusperusteita pitää kehittää suoritteiden osalta. Oppilaitosten saamien, liian pienten tuntimäärien perusteella toimintaa ei voida kehittää ja suunnitella pitkäjänteisesti.

Vapaa sivistystyö sai uuden koulutustehtävän vuonna 2018 aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen. Vaikka vapaa sivistystyö on tavoittanut erityisesti kotona lapsia hoitavat äidit, kokonaisuus ei ole toteutunut riittävästi tarkoitetulla tavalla. Valtion rahoituksen on luvattu kattaa koulutus 100 %:sti vapaan sivistystyön oppilaitoksille, **tämä ei kuitenkaan ole toteutunut kuin noin 75 %:sti**, mikä on heikentänyt koulutuksen laatua ja tavoitettavuutta.

Sivistysvaliokunnan on tuotava tämä epäkohta esille lausunnossaan ja esitettävä 100 % rahoituksen toteutumista vapaan sivistystyön oppilaitoksille.

Viranomaistehtävien määrittely

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten tehtävistä ja yhteistyöstä. **OAJ esittää, että sivistysvaliokunta painottaa tehtävien nimeämisen selkeästi ja tarkasti eri tahoille, ja että yhteistyöhön veloitetaan. Kokonaisuutta ja vaikuttavuutta on seurattava, sekä on määriteltävä taho, joka seuraamisen toteuttaa.**

Esityksessä työ- ja elinkeinoministeriö vastaisi nykyistä vastaavasti kotoutumisen edistämistä koskevista valtakunnallisista toimista. Ministeriöiden välisen yhteistyön ja tiedonkulun edistämiseksi sekä toimenpiteiden yhteensovittamiseksi työ- ja elinkeinoministeriön tukena toimisi jatkossakin kotoutumisen edistämisen kannalta keskeisten ministeriöiden edustajista muodostettu yhteistyöelin. **OAJ edellyttää, että valiokunta varmistaa, että ehdotetussa yhteistyöelimessä on mukana opetus- ja kulttuuriministeriö, koska muun muassa uuden kotimaan kielen oppiminen ja koulutus on keskeinen kotoutumista edistävä toimi.**

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Päivi Lyhykäinen
erityisasiantuntija